

Międzynarodowa Federacja
Koszykówki

FIBA

International Basketball
Federation

We Are Basketball

Podręcznik Sędziego

Mechanika Trzech Sędziów

Copyright by FIBA

Wszystkie prawa zastrzeżone. Żaden fragment tej publikacji nie może być przedrukowany lub przekazywany w jakiegolwiek formie elektronicznej lub mechanicznej, włącznie z zastosowaniem fotokopii, nagrań albo systemów gromadzenia i odzyskiwania danych bez pisemnego zezwolenia FIBA, reprezentowanej przez wydawcę polskiej edycji:

Polski Związek Koszykówki

ul. Erazma Ciołka 17
01-445 Warszawa
tel./fax: +48 22 836 38 00
sekretariat@pzkosz.pl

Wszystkie uwagi oraz ewentualne pytania dotyczące treści i formy niniejszego opracowania prosimy kierować na adres wydawcy.

Redakcja oraz tłumaczenie w oparciu o tekst oryginalny – Janusz CALIK

Opracowano na podstawie tekstu zatwierdzonego 12 czerwca 2004 roku przez Międzynarodową Federację Koszykówki FIBA.

Obowiązuje od dnia 1 września 2004 roku.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
1.1 Ważne terminy	4
2. Rozpoczęcie meczu	5
2.1 Obserwacja rozgrzewki przed meczem i w przerwie meczu	5
2.2 Podstawowe ustawienie sędziów	6
2.3 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz	6
2.4 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz – gra przemieszcza się w prawą stronę od sędziego głównego	7
2.5 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz – gra przemieszcza się w lewą stronę od sędziego głównego	7
3. Zajmowanie pozycji i strefy odpowiedzialności sędziów	8
3.1 Podstawowe strefy odpowiedzialności	8
3.2 Podstawowe obowiązki	8
3.3 Strefy poruszania się sędziów	9
3.4 Podstawowa odpowiedzialność sędziów, gdy piłka znajduje się na polu ataku (po stronie stolika lub przeciwnej)	10
3.5 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka jest podawana lub kożłowana z jednej strony na drugą (rotacja)	11
3.6 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka zmierza w kierunku kosza	12
3.7 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku	13
3.8 Podstawowe zasady poruszania się przy obronie agresywnej	14
4. Sytuacje wprowadzania piłki	15
4.1 Odpowiedzialność przy wprowadzaniu piłki	15
4.2 Wprowadzanie piłki spoza linii końcowej, gdy piłka zmierza w kierunku pola ataku	15
4.3 Wprowadzanie piłki spoza linii bocznej, gdy piłka zmierza w kierunku lub pozostaje na polu ataku	16
4.4 Wprowadzanie piłki spoza linii końcowej na polu ataku, gdy piłka pozostaje na polu ataku	18
5. Sytuacje rzutu do kosza	19
5.1 Odpowiedzialność w sytuacji rzutu do kosza z gry i zbiórki piłki	19
5.2 Odpowiedzialność przy wyjściu piłki poza boisko oraz przy jej wprowadzaniu	21
6. Sygnały i procedury	22
6.1 Procedura po odgwizdaniu faula	22
6.2 Zamiana po odgwizdaniu faula, gdy piłka pozostaje na polu ataku	23
6.3 Zamiana po odgwizdaniu faula, gdy piłka zmierza w kierunku nowego pola ataku	24
7. Rzuty wolne	26
7.1 Administracja rzutów wolnych	26
7.2 Administracja kary za faul techniczny, niesportowy i dyskwalifikujący	27
8. Przerwy na żądanie i zmiany	28
8.1 Przerwy na żądanie	28
9. Odpowiedzialność przy próbie rzutu za trzy (3) punkty	29

Podręcznik Sędziego

Mechanika Trzech Sędziów

W „Podręczniku Sędziego” każde odniesienie w rodzaju męskim dotyczące zawodnika, trenera, sędziego itp., w oczywisty sposób odnosi się również do rodzaju żeńskiego. Należy zrozumieć, że wynika to tylko ze względów praktycznych.

1. Wstęp

1.1 Ważne terminy

Strona piłki: Odnosi się do położenia piłki. Jeśli podzielimy boisko wyimaginowaną linią łączącą oba kosze, to część boiska, na której znajduje się piłka nazywać będziemy „stroną piłki”.

Sędziowie: Prowadzący **L** (lead) to sędzia, który zajmuje pozycję na linii końcowej. Center **C** (center) to sędzia, który zajmuje pozycję na polu ataku po przeciwnej stronie niż znajduje się prowadzący **L** (zazwyczaj po przeciwnej stronie niż strona piłki), około dwa kroki poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych w kierunku kosza. W zależności od umiejscowienia piłki center **C** może znajdować się po jednej lub drugiej stronie pola ataku. Postępujący **T** (trail) to sędzia, który znajduje się na wysokości linii ograniczającej strefę ławki drużyny, od strony linii środkowej i po tej samej stronie, co prowadzący **L** (po stronie piłki).

Strona przeciwna: Odnosi się do strony boiska znajdującej się po przeciwnej stronie niż stolik sędziowski.

Rotacja: Ma miejsce podczas żywej piłki, gdy przemieszczanie się lub umiejscowienie piłki zmusza prowadzącego **L** do zmiany pozycji, czyli „rotacji”, odpowiednio do usytuowania piłki (na stronę stolika lub przeciwną). Zmiana pozycji prowadzącego **L** powoduje zmiany pozycji centra **C** i postępującego **T**. Podczas gry, rotacje są kontrolowane przez prowadzącego **L** i rozpoczynają się tylko wtedy, kiedy piłka przemieszcza się w kierunku kosza poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych.

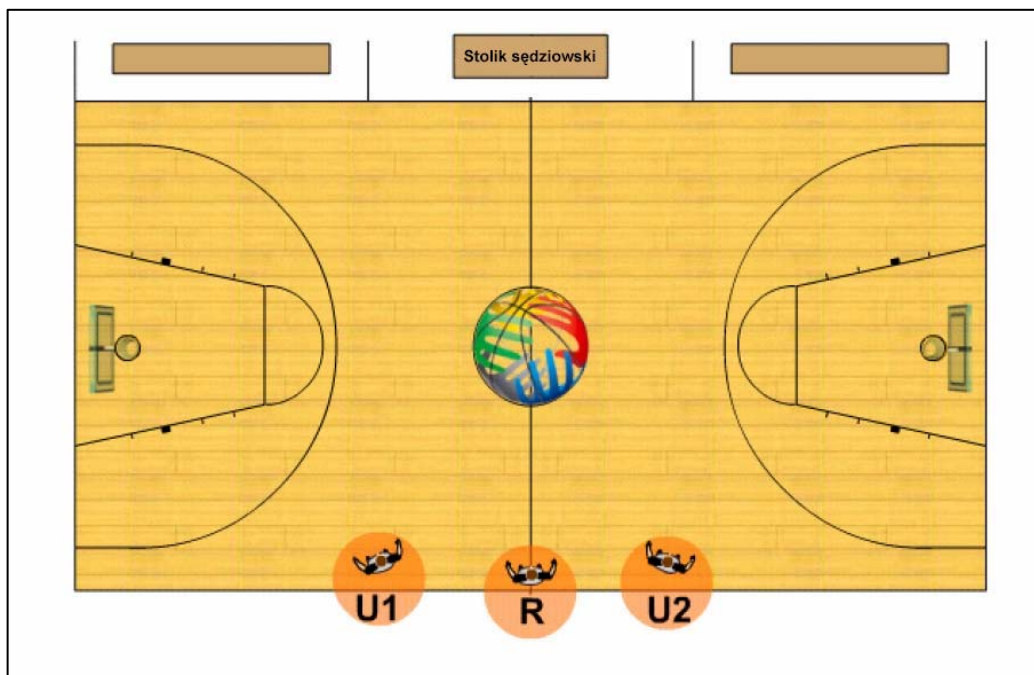
Strona mocna: Strona boiska, na której znajduje się prowadzący **L**.

Zamiana: Ma miejsce, gdy podczas martwej piłki po odgwizdaniu faula lub błędu sędziowie muszą zamienić się pozycjami. Sędzia, który odgwiżdżał faul, po sygnalizacji faula do stolika sędziowskiego, zawsze zajmuje pozycję na stronie przeciwnej. W każdej sytuacji wprowadzania piłki spoza boiska, dwóch sędziów znajduje się po stronie piłki.

Strona słaba: Strona pola ataku, na której nie znajduje się sędzia prowadzący **L**.

2. Rozpoczęcie meczu

2.1 Obserwacja rozgrzewki przed meczem i w przerwie meczu

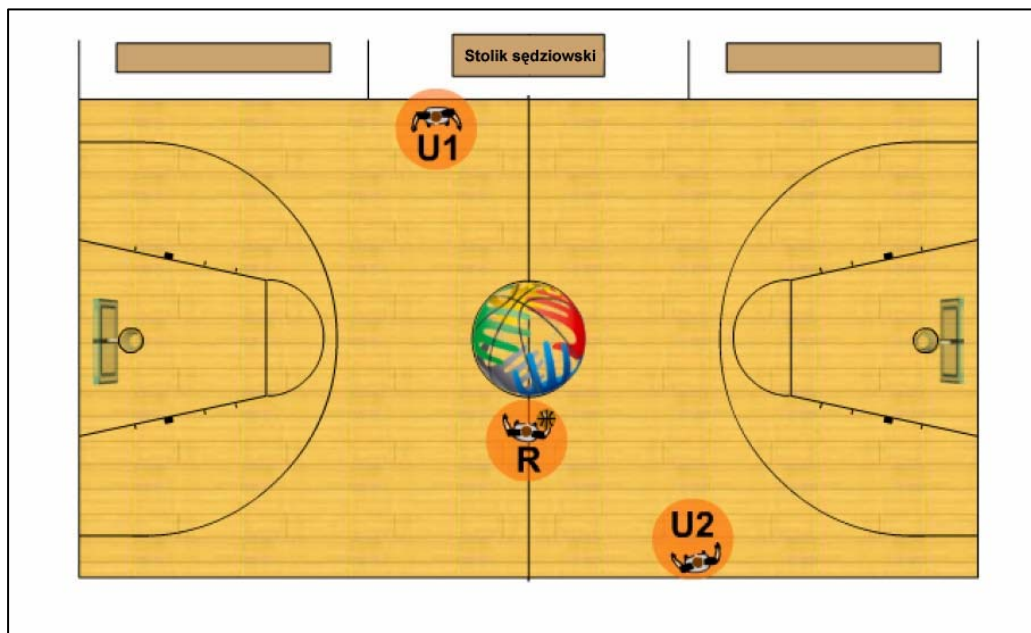
Rysunek 1 Pozycje sędziów podczas rozgrzewki

- A. Sędzia główny (R) oraz obaj sędziowie pomocniczy zajmują pozycje na linii bocznej po przeciwnej stronie stolika sędziowskiego.
- B. Sędzia główny stoi na przecięciu linii bocznej i środkowej.
- C. Sędzia pomocniczy 1 (U1) zajmuje pozycję około trzy (3) metry od sędziego głównego po jego lewej stronie i obserwuje rozgrzewkę drużyny znajdującej się w tej części boiska.
- D. Sędzia pomocniczy 2 (U2) zajmuje pozycję około trzy (3) metry od sędziego głównego po jego prawej stronie i obserwuje rozgrzewkę drużyny znajdującej się w tej części boiska.
- E. Dziesięć (10) minut przed rozpoczęciem meczu sędzia główny powinien podejść do stolika sędziowskiego i sprawdzić czy składy drużyn oraz pierwsze piątki zostały poprawnie wpisane do protokołu zawodów.
- F. Sześć (6) minut przed rozpoczęciem meczu sędzia główny powinien dać sygnał gwizdkiem i upewnić się czy wszyscy zawodnicy opuścili boisko w celu rozpoczęcia prezentacji. Sędzia główny i sędziowie pomocniczy powinni podejść w pobliże stolika przed rozpoczęciem prezentacji.
- G. Po zakończeniu prezentacji sędzia główny powinien dać sygnał gwizdkiem i zasygnalizować trzy (3) minuty pozostające do rozpoczęcia meczu.
- H. Jedną minutę i trzydzieści sekund (1:30) przed rozpoczęciem meczu sędzia główny powinien dać sygnał gwizdkiem nakazując zawodnikom natychmiastowy powrót do swoich stref ławki drużyny.
- I. Podczas rozgrzewki w przerwie meczu sędziowie powinni zająć takie same pozycje jak przed meczem.

2.2 Podstawowe ustawienie sędziów

W mechanice trzech sędziów powinni tak zajmować pozycje, by wspólnie tworzyły one trójkąt. Gdy piłka przemieszcza się w różne miejsca na boisku lub, gdy następują zmiany posiadania piłki, sędziowie podczas zajmowania nowych pozycji muszą pamiętać o zachowaniu tego trójkąta.

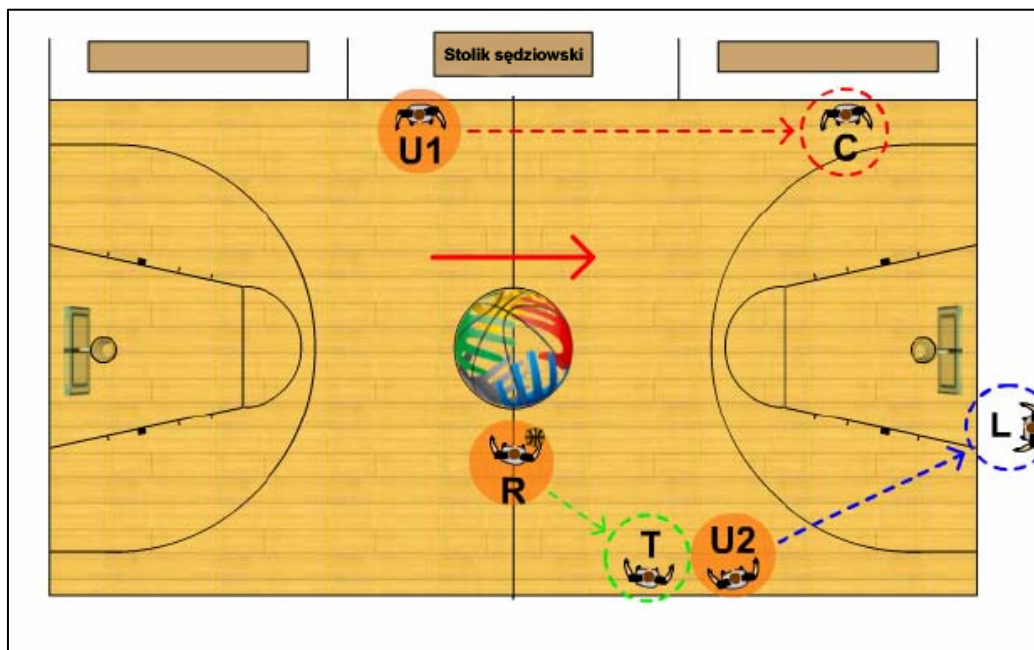
2.3 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz

Rysunek 2 Rzut sędziowski

- A. Sędzia główny jest odpowiedzialny za wykonanie podrzutu stojąc twarzą w kierunku stolika sędziowskiego.
- B. Sędziowie pomocniczy zajmują pozycje na przeciwnych liniach bocznych. U1 zajmuje pozycję po stronie stolika, pomiędzy linią ograniczającą strefę ławki drużyny a linią środkową; U2 ustawia się po przeciwnej stronie boiska na linii bocznej, na wysokości linii ograniczającej strefę ławki drużyny.
- C. Odpowiedzialność U1:
 - 1. Zarządza powtórny rzut sędziowski w przypadku wykonania złego podrzutu oraz orzeka w przypadku błędu zawodnika skaczącego.
 - 2. Daje sygnał na włączenie zegara czasu gry w momencie legalnego zbiccia piłki.
- D. Odpowiedzialność U2: obserwuje ośmiu (8) nieskaczących zawodników.

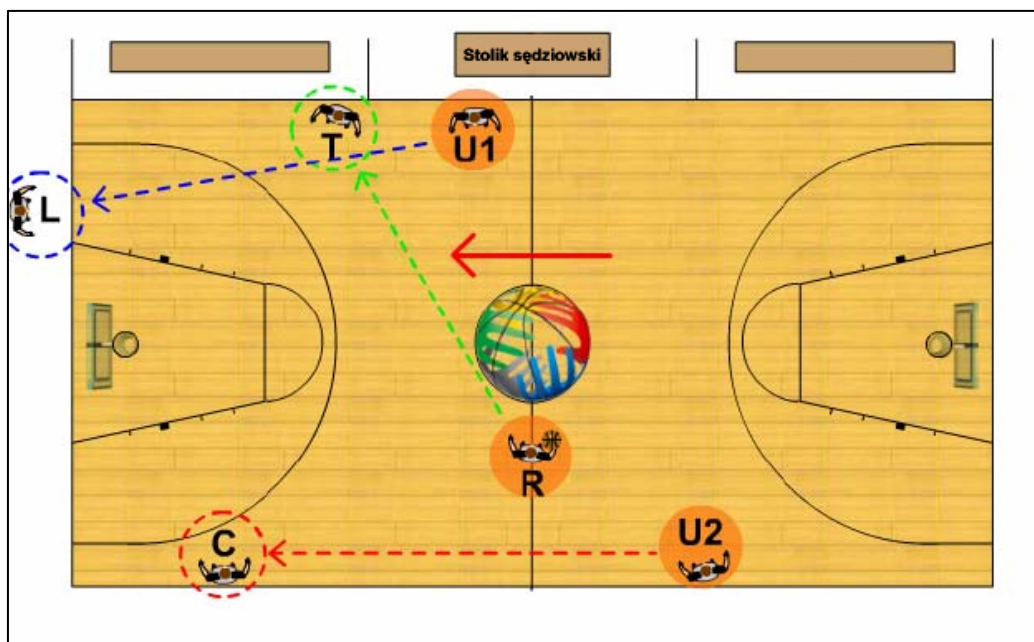
2.4 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz – gra przemieszcza się w prawą stronę od sędziego głównego

Rysunek 3 Rzut Sędziowski – gra przemieszcza się w prawą stronę od sędziego głównego

- A. U2 staje się prowadzącym L.
- B. U1 staje się centrem C.
- C. Sędzia główny przemieszcza się do linii bocznej, na której podczas rzutu sędziowskiego znajdował się U2 i staje się postępującym T.

2.5 Rzut sędziowski rozpoczynający mecz – gra przemieszcza się w lewą stronę od sędziego głównego

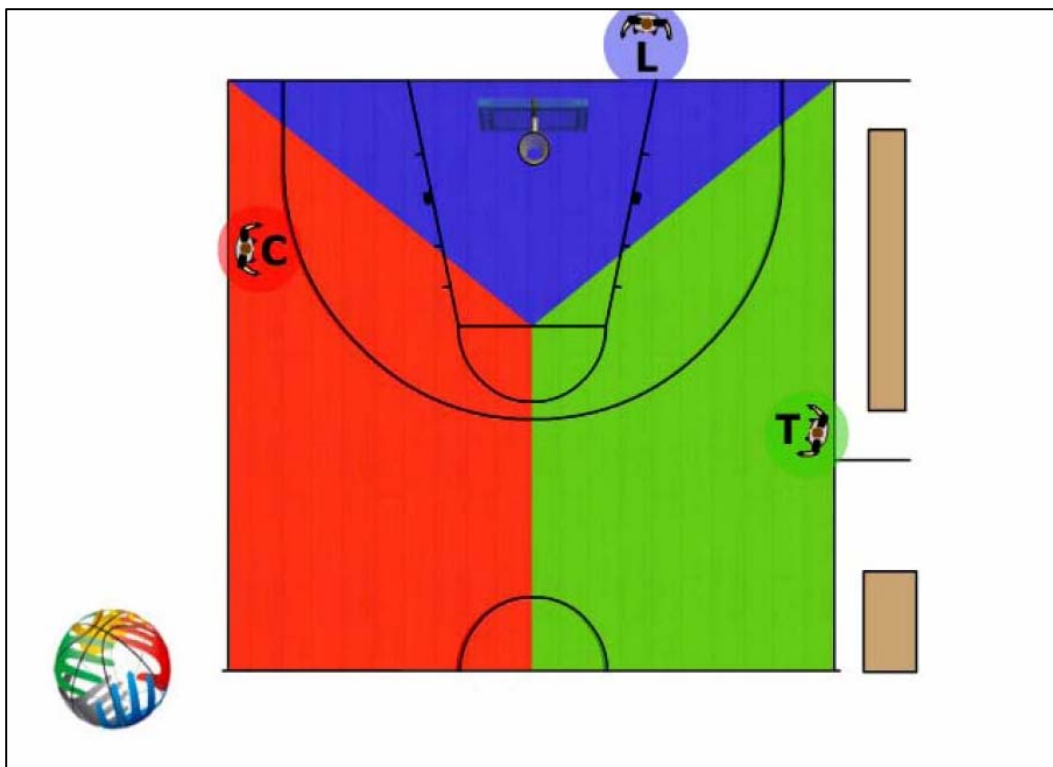

Rysunek 4 Rzut Sędziowski – gra przemieszcza się w lewą stronę od sędziego głównego

- A. U1 staje się prowadzącym L.
- B. U2 staje się centrem C.
- C. Sędzia główny przemieszcza się do linii bocznej, na której podczas rzutu sędziowskiego znajdował się U1 i staje się postępującym T.

3. Zajmowanie pozycji i strefy odpowiedzialności sędziów

3.1 Podstawowe strefy odpowiedzialności

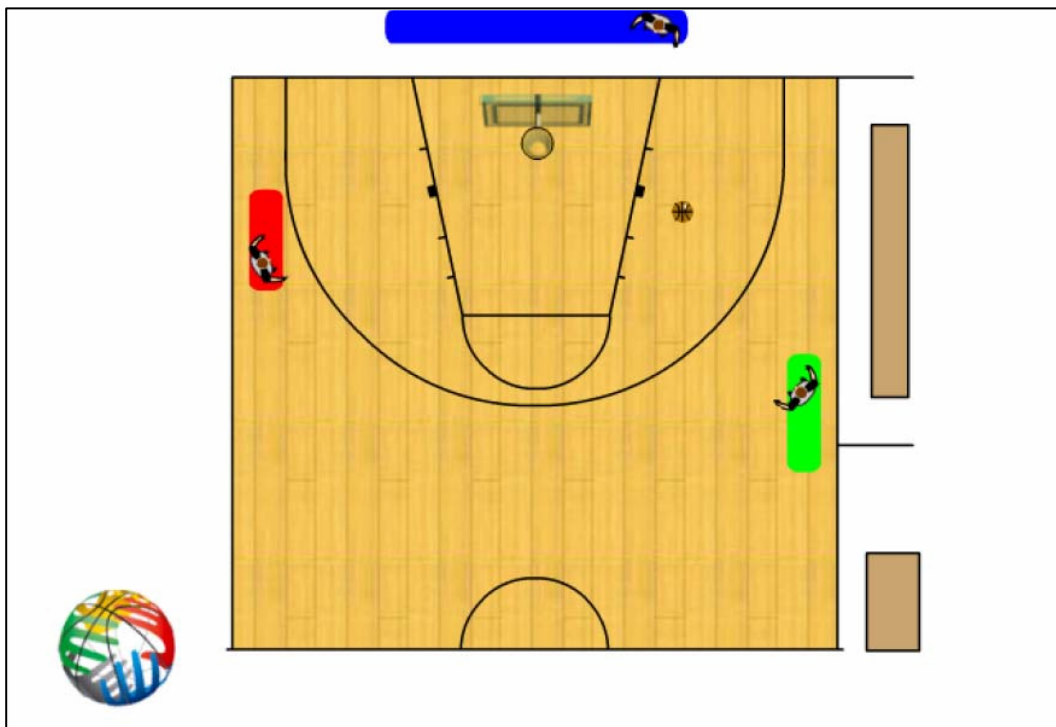

Rysunek 5 Podstawowe strefy odpowiedzialności

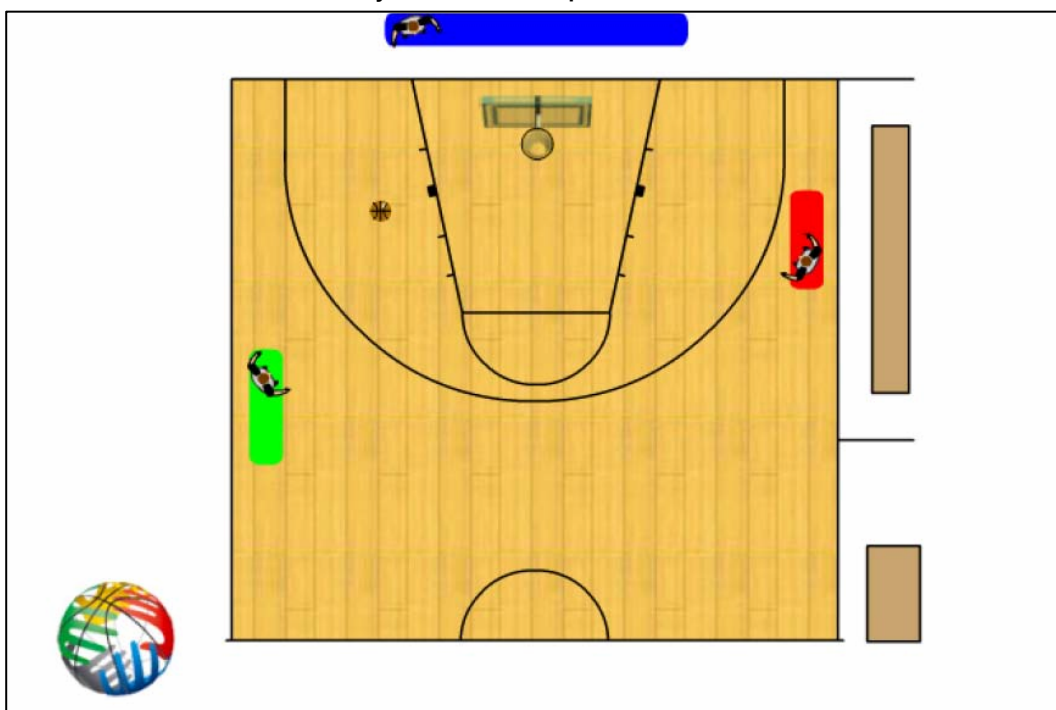
3.2 Podstawowe obowiązki

- A. Obserwacja gry wokół piłki, kiedy piłka znajduje się w strefie odpowiedzialności tego sędziego.
- B. Obserwacja zawodników z dala od piłki przebywających w strefie odpowiedzialności tego sędziego, kiedy piłka znajduje się w strefie odpowiedzialności innego sędziego.
- C. Center **C** zajmuje pozycję dwa (2) metry poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych w kierunku kosza. Jeżeli sytuacja tego wymaga powinien poruszać się raczej do środka boiska niż w kierunku linii końcowej.
- D. Postępujący **T** zajmuje pozycję na wysokości linii ograniczającej strefę ławki drużyny. Jeżeli sytuacja tego wymaga powinien poruszać się raczej do środka boiska niż w kierunku linii końcowej.
- E. Podczas wprowadzania piłki sędzia administrujący to wprowadzenie powinien upewnić się czy dwóch (2) sędziów znajduje się po tej samej stronie, co piłka.

3.3 Strefy poruszania się sędziów

Rysunek 6 Piłka po stronie stolika

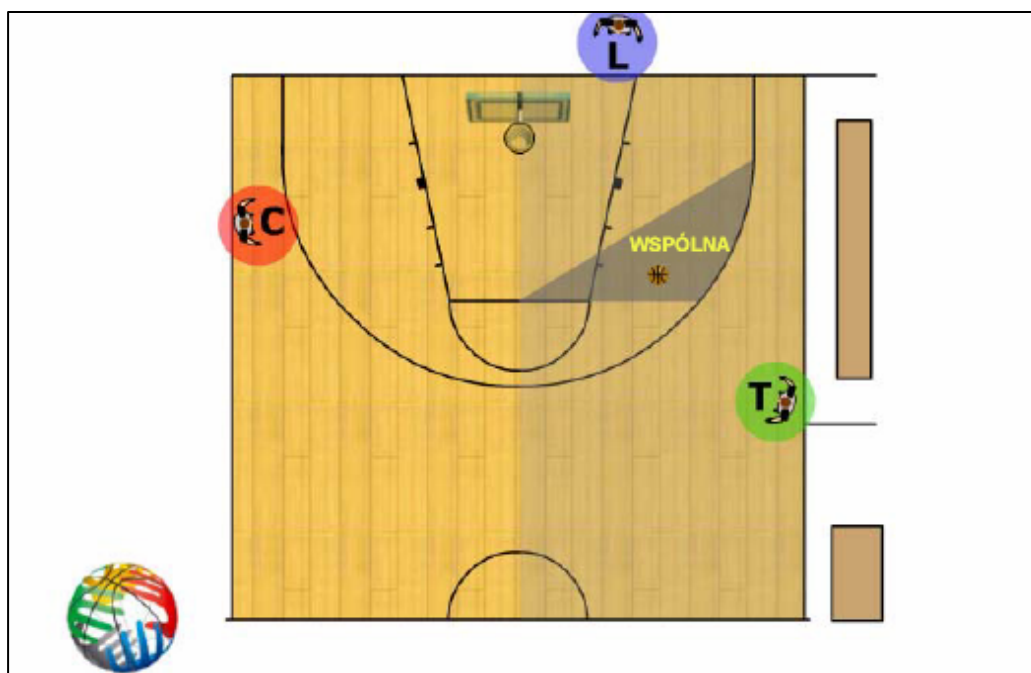

Rysunek 7 Piłka po stronie przeciwnej

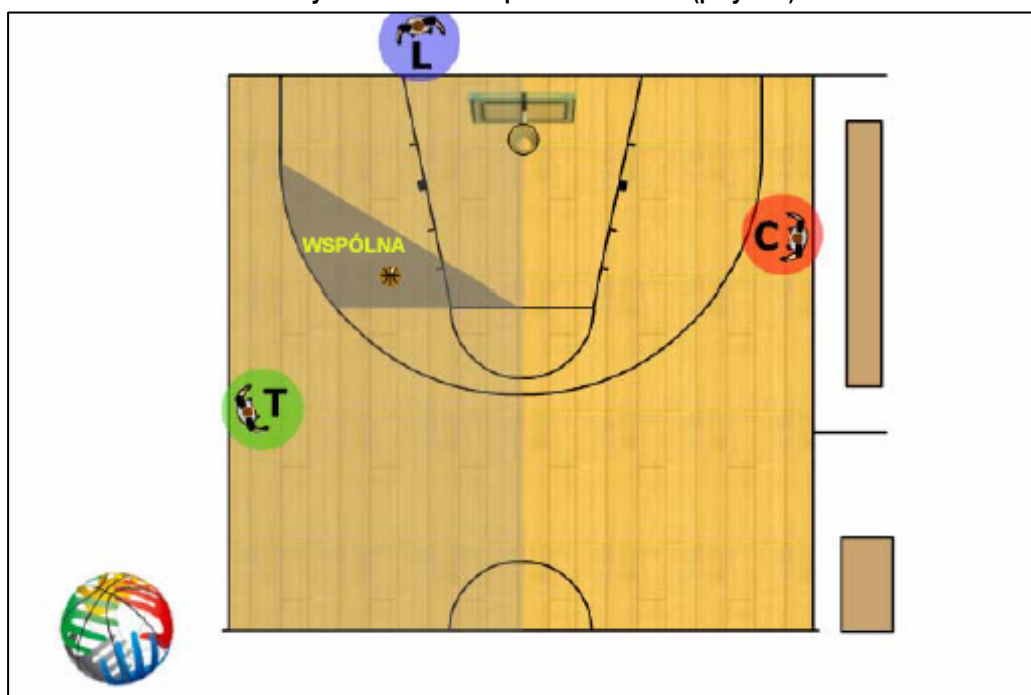
- A. Strefy poruszania się sędziów, kiedy piłka znajduje się po stronie stolika (Rysunek 6).
- B. Strefy poruszania się sędziów, kiedy piłka znajduje się po stronie przeciwnej (Rysunek 7).

W zasadzie sędziowie powinni poruszać się w wyznaczonych strefach. Niemniej jednak, kiedy sytuacja tego wymaga, sędziowie mogą zajmować pozycje poza ich wyznaczonymi strefami, aby lepiej obserwować specyficzne sytuacje.

3.4 Podstawowa odpowiedzialność sędziów, gdy piłka znajduje się na polu ataku (po stronie stolika lub przeciwnej)

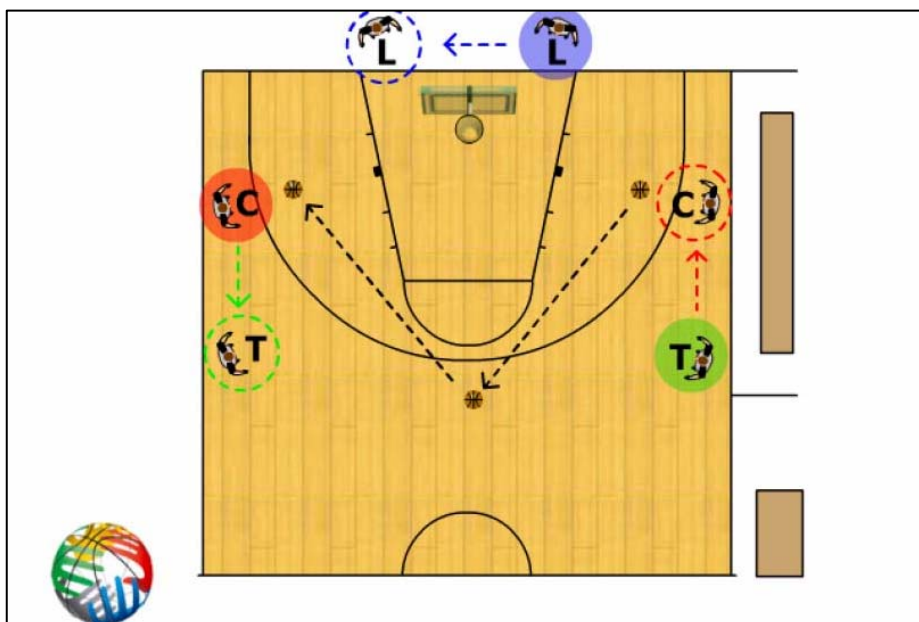
Rysunek 8 Piłka po stronie stolika (przykład)

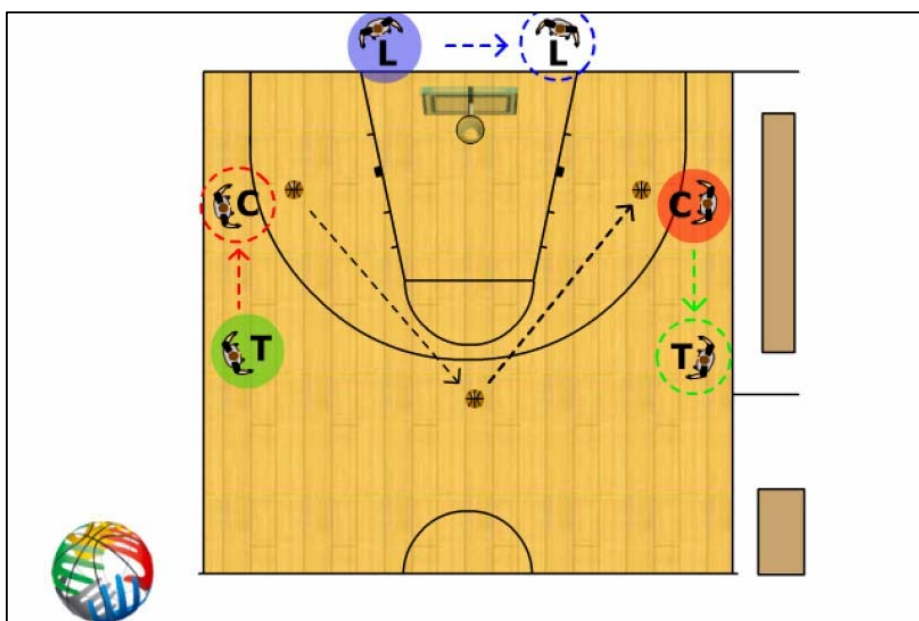
Rysunek 9 Piłka po stronie przeciwnej (przykład)

- A. Każdy sędzia odpowiada za swoją strefę.
- B. Gdy piłka znajduje się w strefie odpowiedzialności sędziego, odpowiada on za faule i błędy popełnione w sąsiedztwie piłki.
- C. Gdy piłka **nie** znajduje się w strefie odpowiedzialności sędziego, odpowiada on za wszystkich zawodników, którzy znajdują się w tej strefie.
- D. Wspólne strefy odpowiedzialności istnieją pomiędzy dwoma (2) spośród trzech (3) sędziów.

3.5 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka jest podawana lub kozłowana z jednej strony na drugą (rotacja)

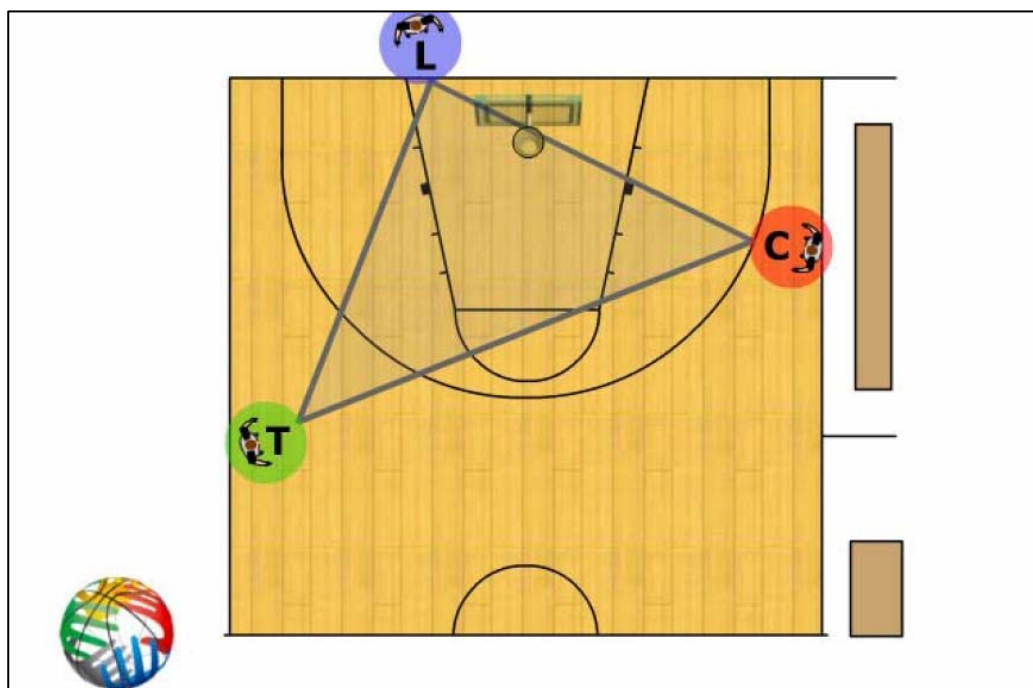
Rysunek 10 Piłka przechodzi na stronę przeciwną

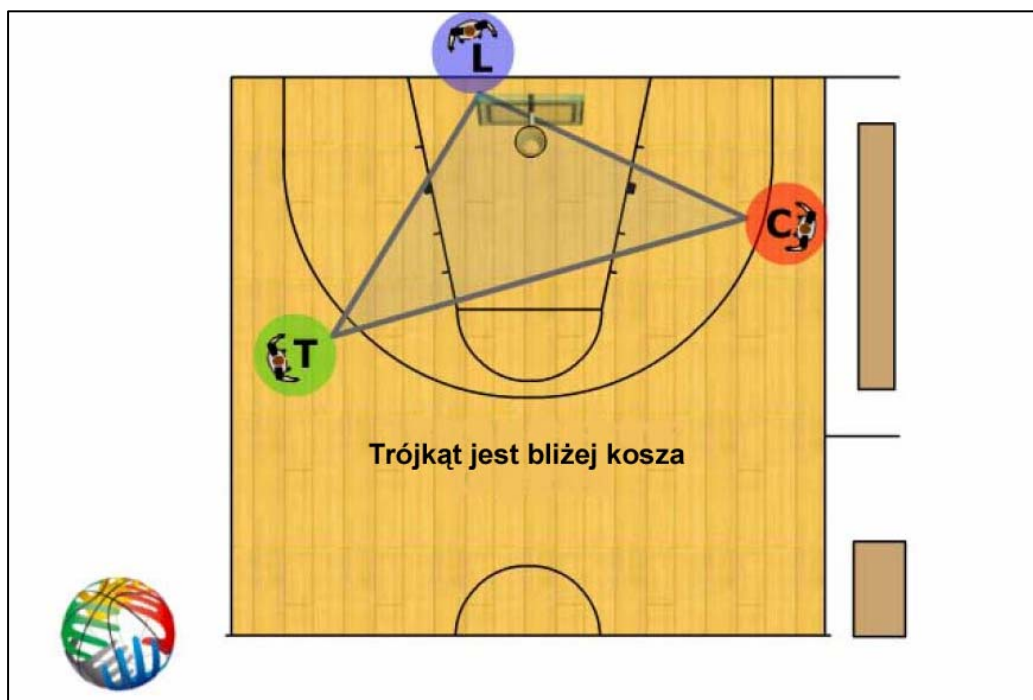
Rysunek 11 Piłka przechodzi na stronę stolika

- A. Prowadzący **L** przechodzi na stronę piłki, gdy jest ona podawana do zawodnika po drugiej stronie lub schodzi poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych po stronie centra **C**. Wyjątkiem są sytuacje szybkiego rzutu do kosza oraz bezpośredniego wejścia na kosz.
- B. Prowadzący **L** jest odpowiedzialny za rozpoczęcie rotacji. Odpowiada on za zawodników na pozycjach środkowych, nawet podczas przechodzenia na drugą stronę obszaru ograniczonego.
- C. Center **C** przechodzi na pozycję postępującego **T**.
- D. Postępujący **T** przechodzi na pozycję centra **C**.
- E. Kontakt wzrokowy między sędziami jest bardzo ważny. Center **C** i postępujący **T** powinni być przygotowani na zmianę pozycji, kiedy prowadzący **L** rozpocznie rotację.

3.6 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka zmierza w kierunku kosza

Rysunek 12 Normalna gra

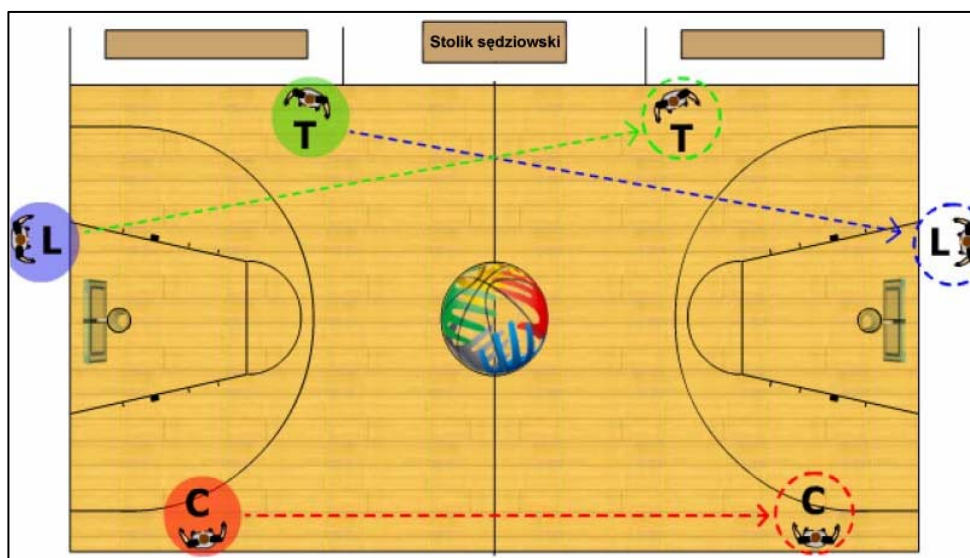

Rysunek 13 Piłka zmierza w kierunku kosza

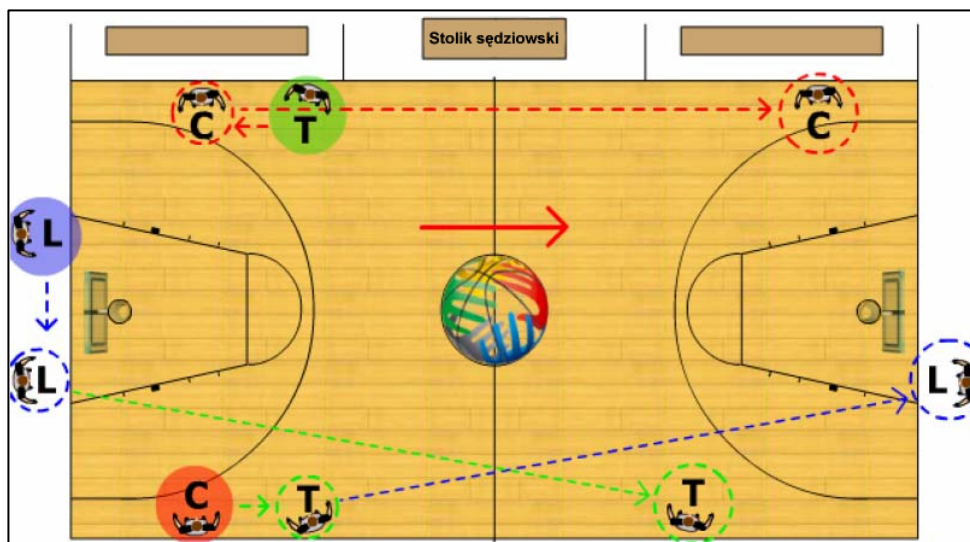
Kiedy piłka zmierza w kierunku kosza:

- A. Prowadzący **L** porusza się razem z piłką.
- B. Center **C** stoi dwa (2) metry poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych w kierunku kosza.
- C. Postępujący **T** schodzi w kierunku kosza.
- D. Trójkąt między sędziami zmniejsza się.

3.7 Podstawowe zasady poruszania się, gdy piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku

Rysunek 14 Piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku

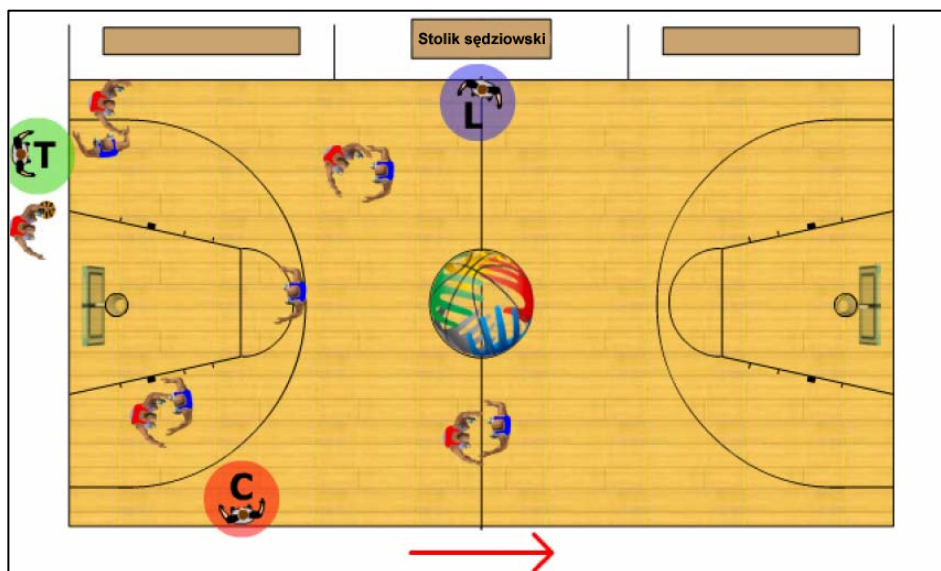

Rysunek 15 Piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku po rotacji

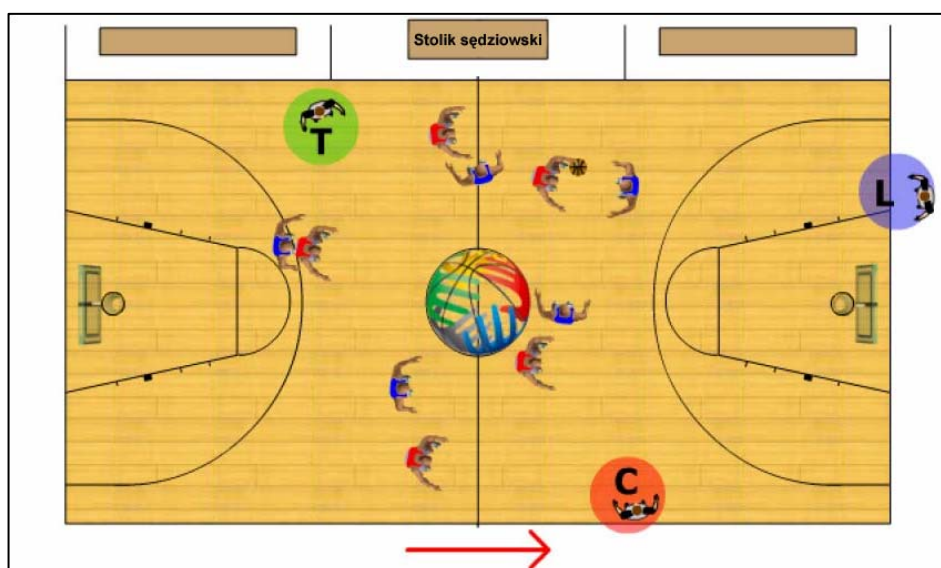
- A. Postępujący T staje się nowym prowadzącym L i jest odpowiedzialny za:
 1. Wyjście piłki poza linię końcową.
 2. Obserwację gry zmierzającej w jego kierunku.
 3. Obserwację zawodników na pozycjach środkowych, nawet jeżeli znajdują się po drugiej stronie obszaru ograniczonego.
 4. Rotację.
- B. Center C podczas gdy piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku, pozostaje centrem C (7-10 metrów od nowego postępującego T) i jest odpowiedzialny za:
 1. Błędy i faule popełnione pomiędzy półkolami rzutów wolnych po swojej stronie boiska.
 2. Szybkie poruszanie się za akcją, aby pomóc nowemu prowadzącemu L w obserwacji gry wokół piłki podczas szybkiego ataku.
 3. Obserwację gry wokół piłki, gdy zmierza ona do kosza po jego stronie.
- C. Prowadzący L staje się nowym postępującym T i jest odpowiedzialny za:
 1. Obserwację linii bocznej po swojej stronie boiska.
 2. Obserwację gry z tyłu za akcją.
 3. Wszystkich zawodników na polu obrony do momentu aż wejdą na pole ataku.

3.8 Podstawowe zasady poruszania się przy obronie agresywnej

Sędziowie muszą obserwować taką grę wykorzystując szerokie kąty obserwacji. Postępujący **T** jest odpowiedzialny za odliczanie ośmiu (8) sekund na polu obrony oraz obserwację gry wokół piłki, mając na względzie możliwość przechwyty. Center **C** i postępujący **T** poruszają się w tempie przemieszczania się piłki. Center **C** powinien zająć taką pozycję, aby pomóc postępującemu **T** w ocenie błędu powrotu piłki na pole obrony. Prowadzący **L**, który zajął pozycję w pobliżu linii środkowej, będzie odpowiedzialny za szybki atak lub długie podanie na drugi koniec boiska. Wszyscy sędziowie muszą być w ruchu i unikać sytuacji, w których mogliby zostać zablokowani.

Rysunek 16 Wszyscy zawodnicy na polu obrony

Rysunek 17 Zawodnicy na polu obrony i ataku

3.8.1 Wszyscy zawodnicy na polu obrony

- A. Center **C** i postępujący **T** obserwują grę na polu obrony.
- B. Prowadzący **L** zajmuje pozycję w pobliżu linii środkowej i obserwuje wszystkich zawodników.

3.8.2 Zawodnicy na polu ataku i polu obrony

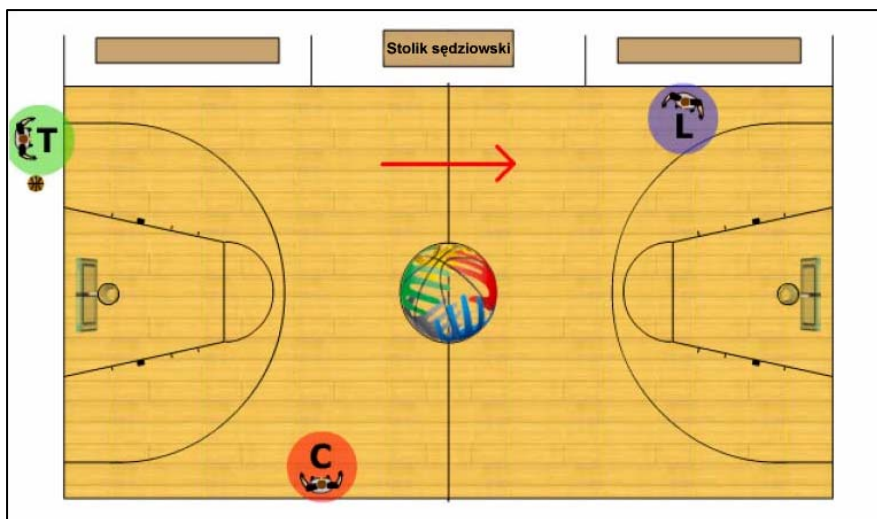
- A. Center **C** i postępujący **T** obserwują grę na polu obrony.
- B. Prowadzący **L** zajmuje pozycję, z której będzie mógł obserwować zawodników na polu ataku.

4. Sytuacje wprowadzania piłki

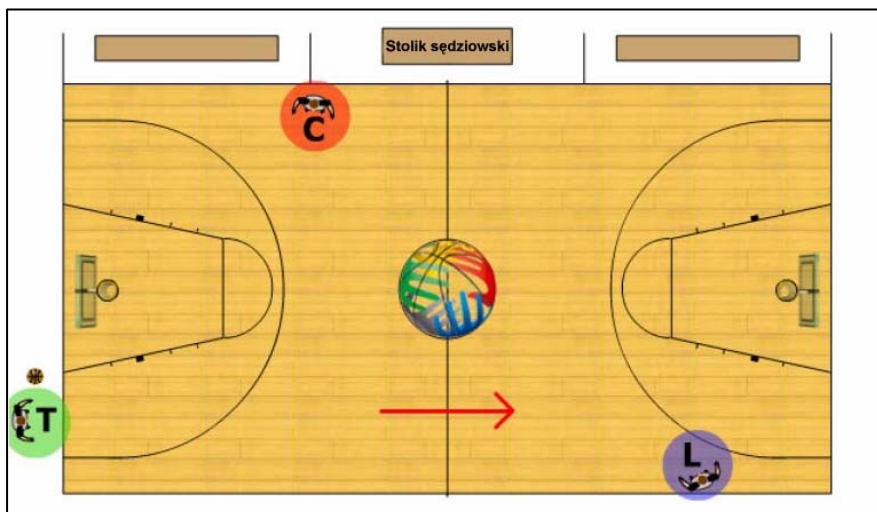
4.1 Odpowiedzialność przy wprowadzaniu piłki

- A. Prowadzący **L** odpowiada za linię końcową na polu ataku.
- B. Center **C** odpowiada za linię boczną po swojej stronie boiska.
- C. Postępujący **T** odpowiada za linię boczną po swojej stronie boiska jak również za linię końcową na polu obrony.

4.2 Wprowadzanie piłki spoza linii końcowej, gdy piłka zmierza w kierunku pola ataku

Rysunek 18 Strona stolika

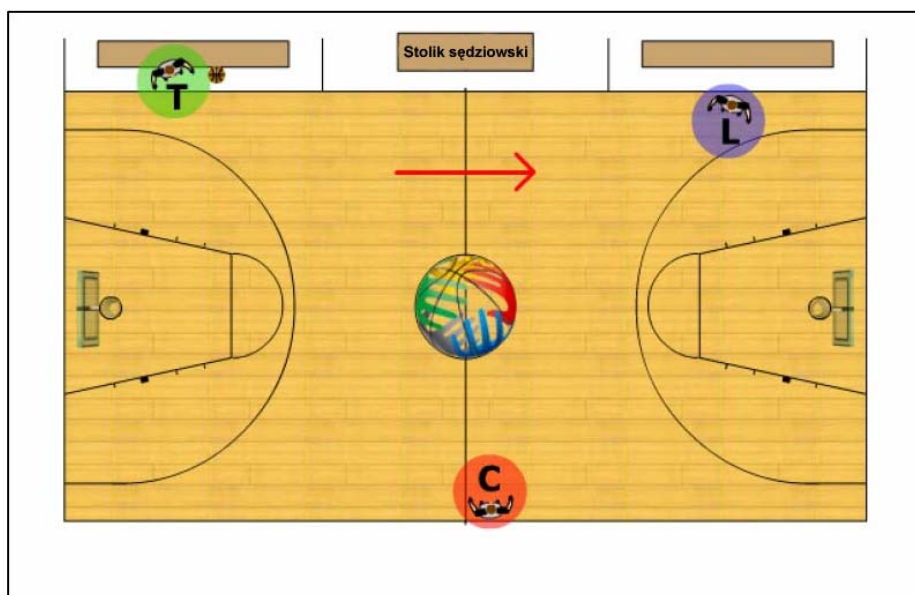

Rysunek 19 Strona przeciwna

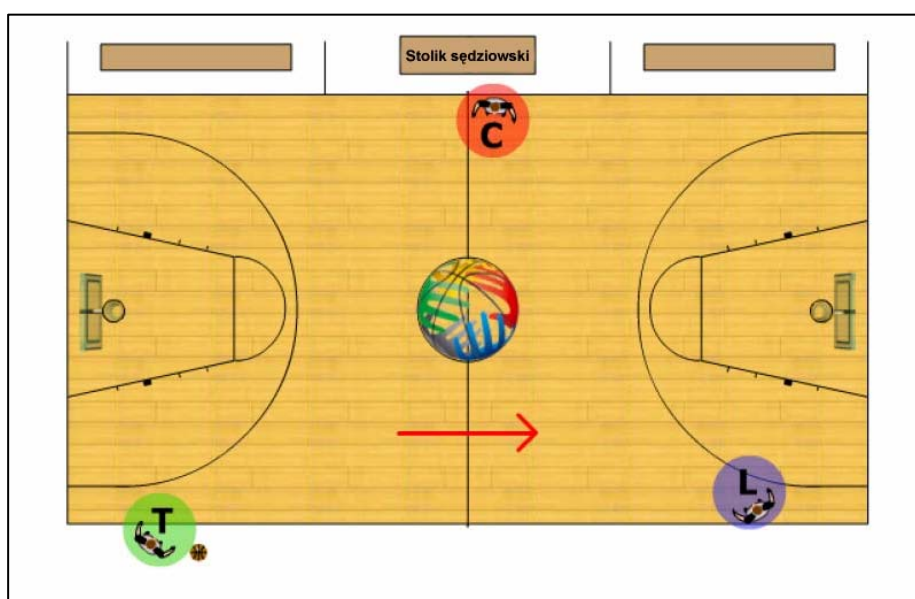
- A. Postępujący **T** administruje wprowadzenie piłki. Jeżeli piłka jest wprowadzana spoza linii końcowej po stronie stolika, postępujący **T** zajmuje pozycję pomiędzy piłką a linią boczną po stronie stolika. Jeżeli piłka jest wprowadzana spoza linii końcowej po stronie przeciwnej, postępujący **T** zajmuje pozycję pomiędzy piłką a linią boczną po stronie przeciwnej. Postępujący **T** i prowadzący **L** są zawsze po tej samej stronie co piłka.
- B. Center **C** zajmuje pozycję 7-10 metrów od postępującego **T** i jest gotowy dostosować swoje ustawienie do ruchu zawodników podczas wprowadzania piłki. Center **C** jest zawsze po przeciwnej stronie niż prowadzący **L** i postępujący **T**.
- C. Prowadzący **L** zajmuje pozycję na przedłużeniu linii rzutów wolnych na polu ataku i jest gotowy dostosować swoje ustawienie do ruchu zawodników na boisku.

- D. Prowadzący **L** nie powinien przechodzić na stronę piłki dopóki piłka i wszyscy zawodnicy nie przejdą na pole ataku.

4.3 Wprowadzanie piłki spoza linii bocznej, gdy piłka zmierza w kierunku lub pozostaje na polu ataku

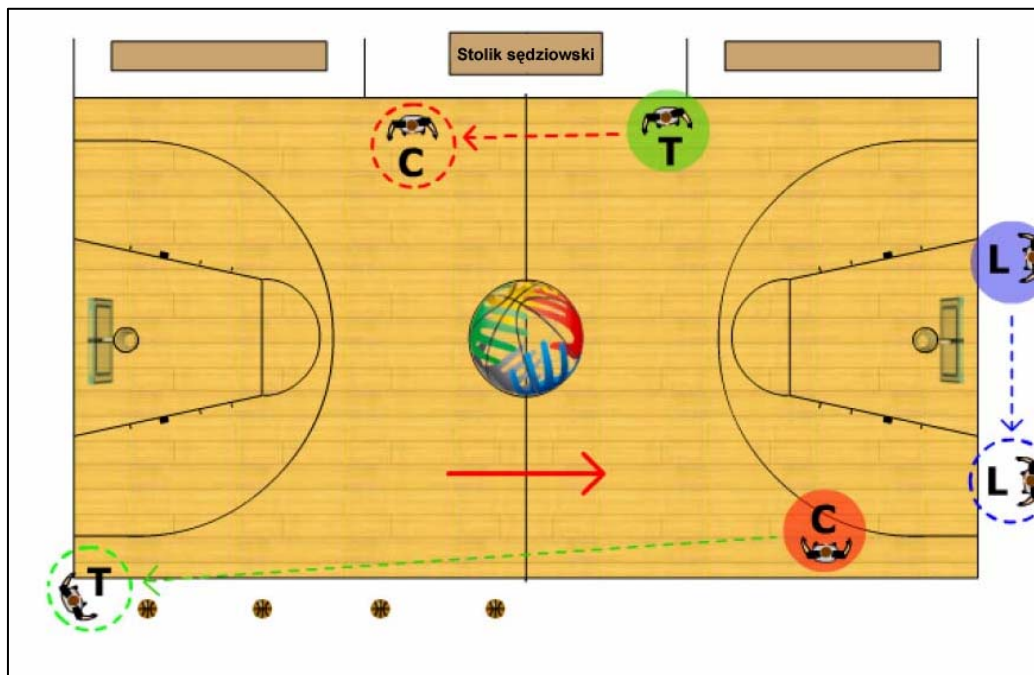

Rysunek 20 Strona stolika

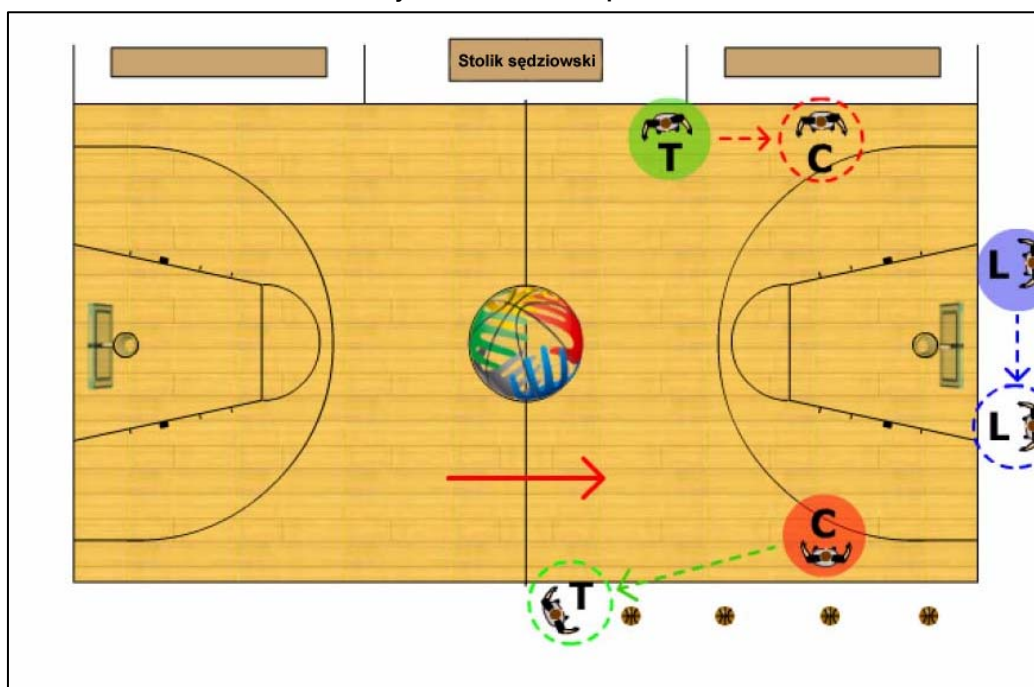

Rysunek 21 Strona przeciwna

- A. Postępujący **T** administruje wprowadzanie piłki i pozostaje postępującym **T**.
- B. Center **C** zajmuje pozycję 7-10 metrów od postępującego **T** i jest gotowy dostosować swoje ustawienie do ruchu zawodników podczas wprowadzania piłki. W dalszym ciągu pozostaje centrem **C**.
- C. Prowadzący **L** zajmuje pozycję na przedłużeniu linii rzutów wolnych na polu ataku i jest gotowy dostosować swoje ustawienie do ruchu zawodników na boisku.
- D. Jeżeli w wyniku wprowadzenia piłki, wychodzi ona poza boisko po stronie postępującego **T** na polu obrony lub ataku, postępujący **T** pozostaje na swojej pozycji i administruje wprowadzenie piłki.
- E. Prowadzący **L** nie powinien przechodzić na stronę piłki dopóki piłka i wszyscy zawodnicy nie przejdą na pole ataku.

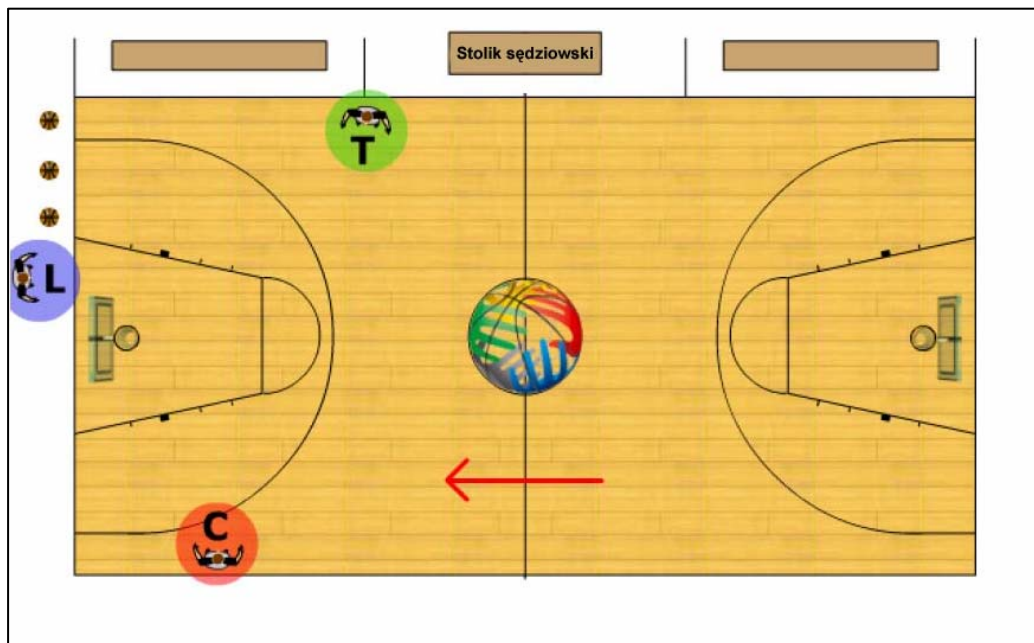
Rysunek 22 Strona przeciwna

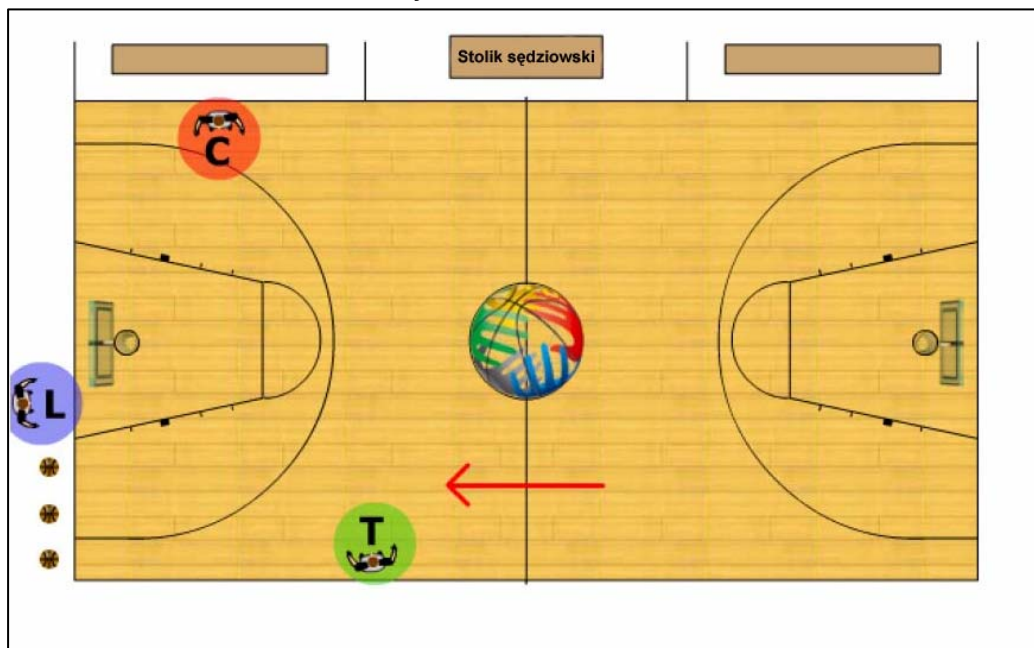
Rysunek 23 Strona przeciwna

- Center **C** orzeka błąd wyjścia piłki poza boisko, przechodzi do miejsca, z którego nastąpi wprowadzenie piłki, administruje to wprowadzenie i staje się nowym postępującym **T**.
- Postępujący **T** przechodzi na pozycję centra **C**.
- Prowadzący **L** przechodzi na stronę piłki.

4.4 Wprowadzanie piłki spoza linii końcowej na polu ataku, gdy piłka pozostaje na polu ataku

Rysunek 24 Strona stolika

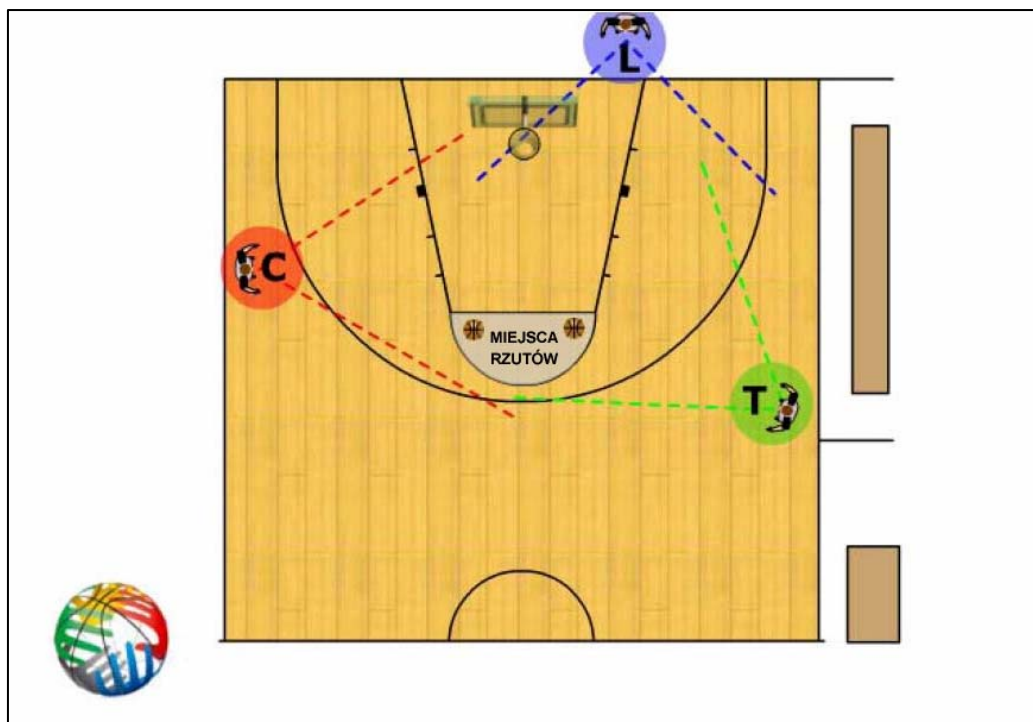

Rysunek 25 Strona przeciwna

- A. Prowadzący **L** administruje wprowadzenie piłki zajmując pozycję pomiędzy zawodnikiem wprowadzającym piłkę a koszem.
- B. Center **C** zajmuje pozycję dwa (2) metry poniżej przedłużenia linii rzutów wolnych w kierunku kosza, po odpowiedniej stronie boiska.
- C. Postępujący **T** zajmuje pozycję na wysokości linii ograniczającej strefę ławki drużyny.

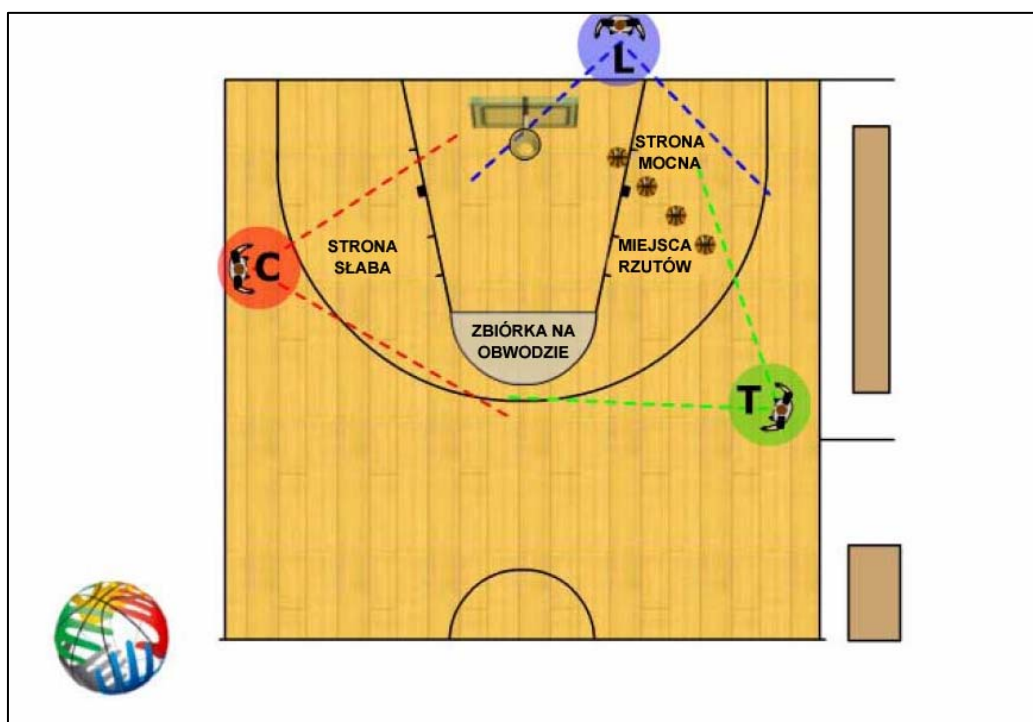
5. Sytuacje rzutu do kosza

5.1 Odpowiedzialność w sytuacji rzutu do kosza z gry i zbiórki piłki

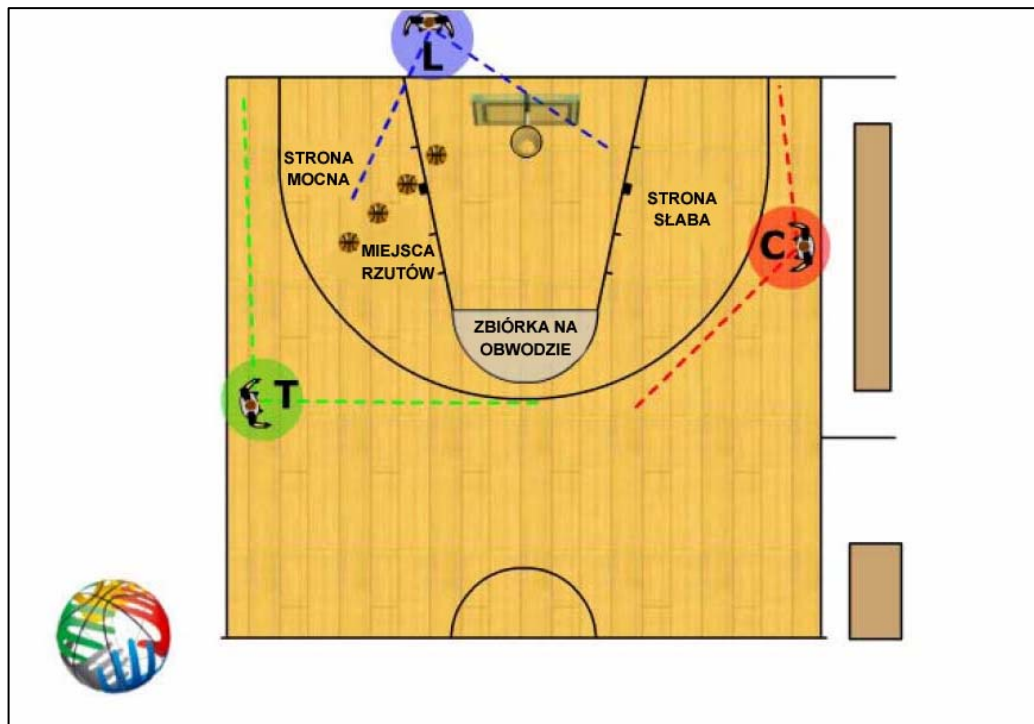

Rysunek 26 Rzuty z obwodu

- A. Center **C** jest w pierwszym rzędzie odpowiedzialny za wszystkie próby rzutów z półkola rzutów wolnych.
- B. Postępujący **T** jest odpowiedzialny za pomoc przy rzutach oddanych z półkola rzutów wolnych po swojej stronie.

Rysunek 27 Rzuty po stronie stolika

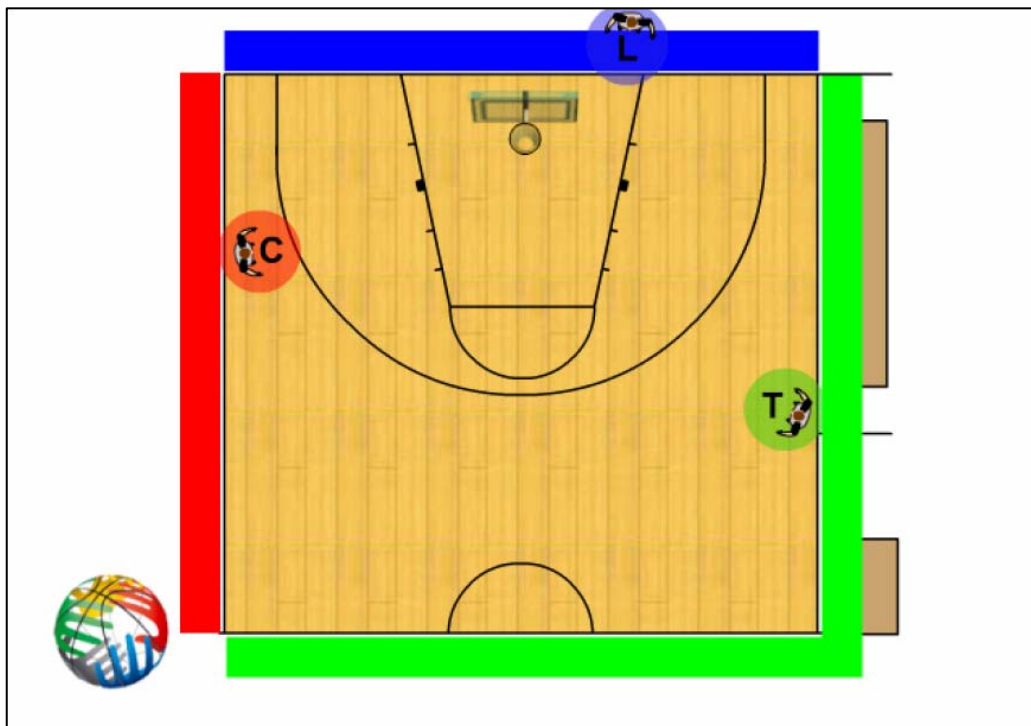

Rysunek 28 Rzuty po stronie przeciwnej

Podział odpowiedzialności podczas rzutów z gry po stronie mocnej:

- A. Prowadzący **L** odpowiada za rzucającego, jak również za sytuacje zbiórki po stronie piłki.
- B. Center **C** jest przede wszystkim odpowiedzialny za dotykание piłki i ingerencję w jej lot do kosza, w drugiej kolejności za sytuacje zbiórki po stronie słabej.
- C. Postępujący **T** jest odpowiedzialny za dotykание piłki i ingerencję w jej lot do kosza oraz sytuacje zbiórki na obwodzie.

5.2 Odpowiedzialność przy wyjściu piłki poza boisko oraz przy jej wprowadzaniu

Rysunek 29 Odpowiedzialność przy wprowadzaniu piłki

Każdy sędzia odpowiada za linię boczną (końcową) lub środkową w swojej strefie. Jeśli ma wątpliwości kto spowodował wyjście piłki poza boisko, powinien spojrzeć na swoich partnerów w celu uzyskania pomocy.

6. Sygnały i procedury

6.1 Procedura po odgwizdaniu faula

A. Sędzia, który odgwizdał faul:

1. Identyfikuje zawodnika, który faulował i sygnalizuje faul do stolika sędziowskiego.
2. Przechodzi na stronę przeciwną.

B. Sędziowie, którzy nie odgwizdali faula:

1. „Zamarzają” i obserwują wszystkich zawodników do momentu rozpoczęcia sygnalizacji faula, a następnie przemieszczają się na swoje nowe pozycje ciągle obserwując zawodników.
2. Jeśli sędzia zajmujący pozycję po stronie stolika nie odgwizdał faula, pozostaje on po tej samej stronie.
3. Sędzia zajmujący pozycję najbliższą stolika jest odpowiedzialny za administrację przerw na żądanie i zmian.

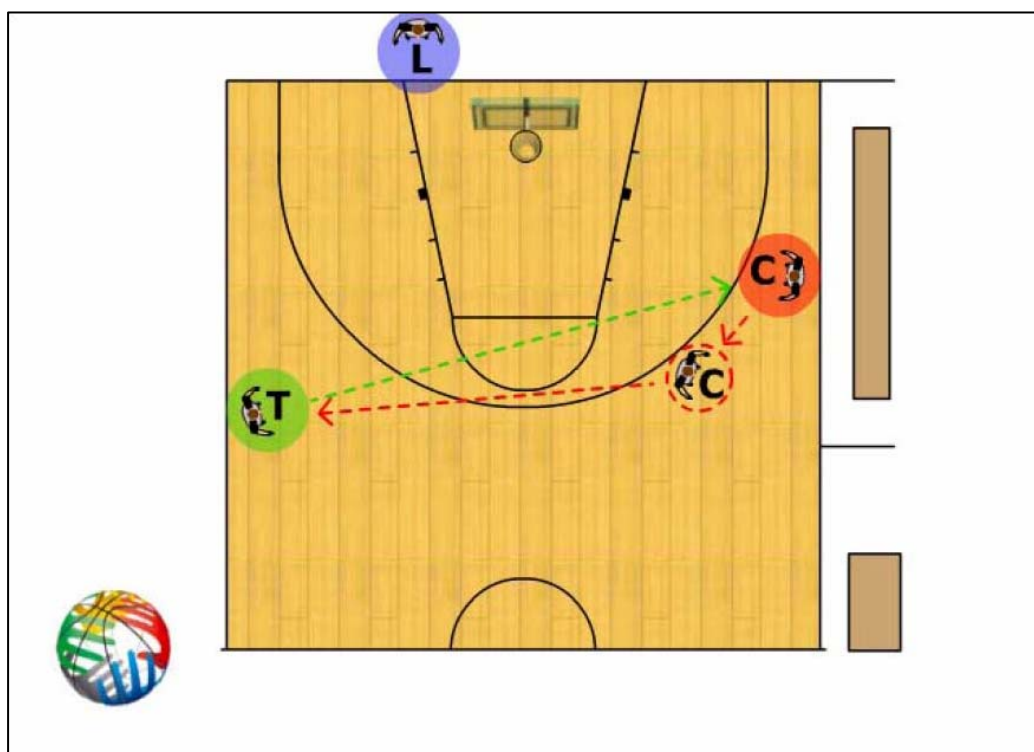
C. Sędzia, który:

1. Odgwizdał faul drużyny posiadającej piłkę po stronie stolika, staje się nowym centrem **C** po stronie przeciwnej.
2. Odgwizdał faul drużyny posiadającej piłkę po stronie przeciwnej, wraca na tę samą stronę.

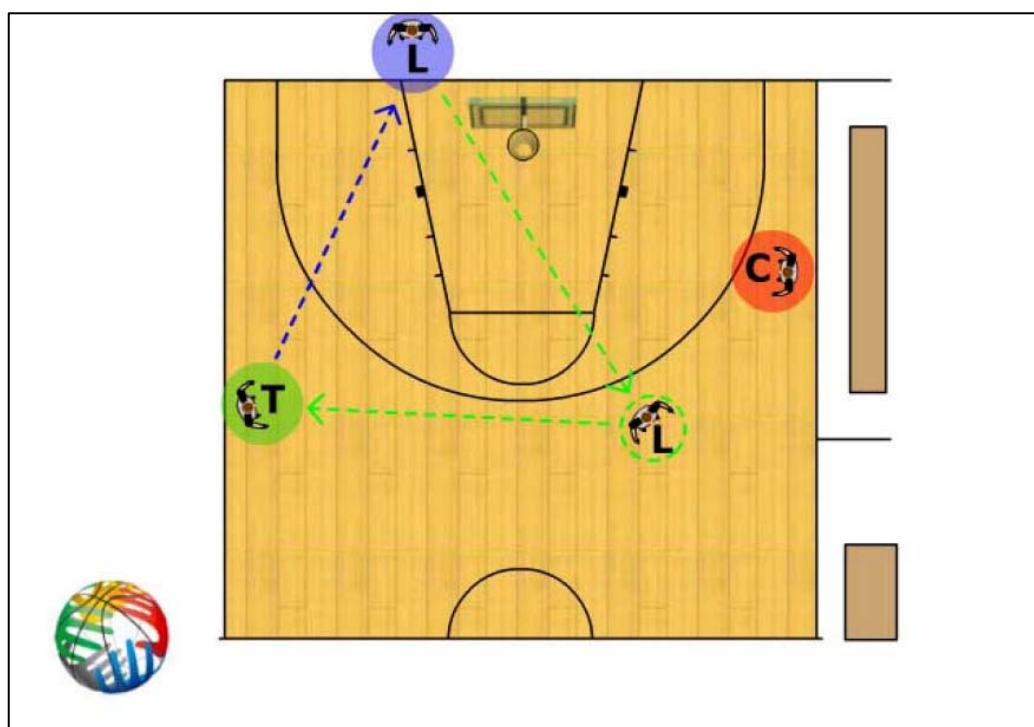
D. Rzuty wolne.

1. Nowy prowadzący **L** administruje wszystkie rzuty wolne zajmując zawsze pozycję po stronie przeciwnej.
2. Prowadzący **L** administrując rzut(y) wolny(e), zanim wejdzie w pole rzutów wolnych, powinien nawiązać kontakt wzrokowy ze stolikiem sędziowskim w celu sprawdzenia, czy w ostatnim momencie nie została zgłoszona zmiana lub przerwa na żądanie.
3. Center **C** zajmuje podstawową pozycję centra.
4. Postępujący **T** zajmuje pozycję przy linii środkowej po stronie przeciwnej.

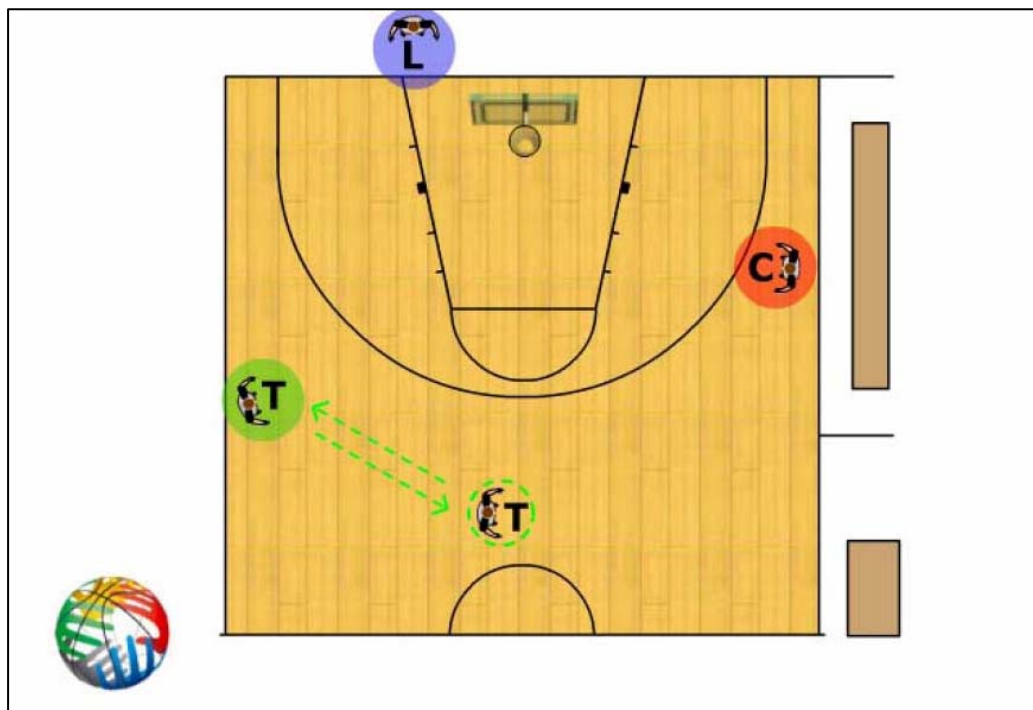
6.2 Zamiana po odgwizdaniu faula, gdy piłka pozostaje na polu ataku

Rysunek 30 Center C odgwizduje faul obrońcy

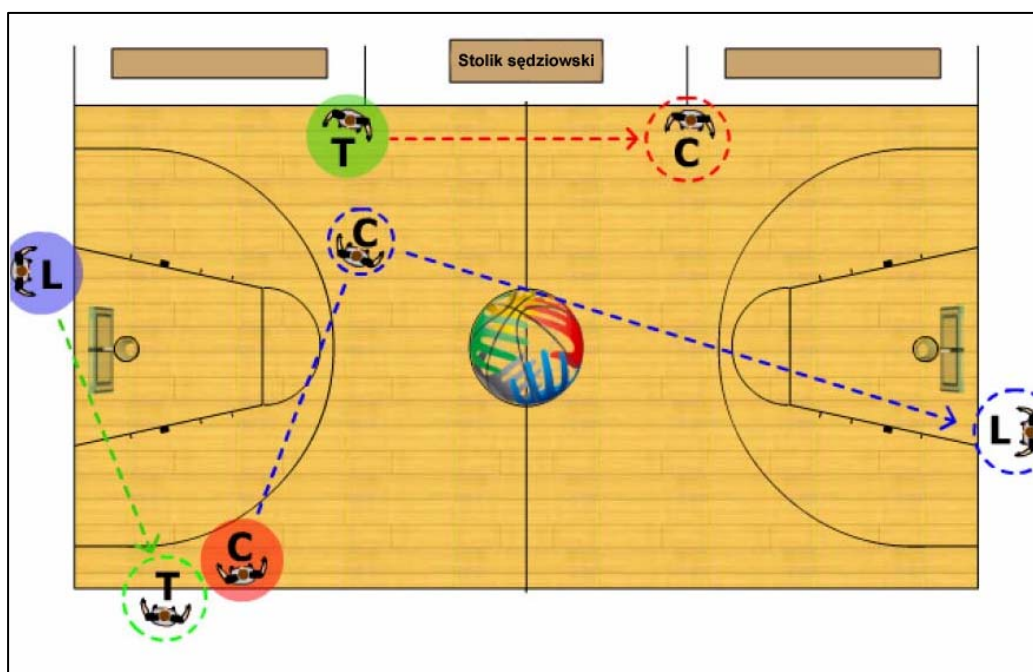
Rysunek 31 Prowadzący L odgwizduje faul obrońcy

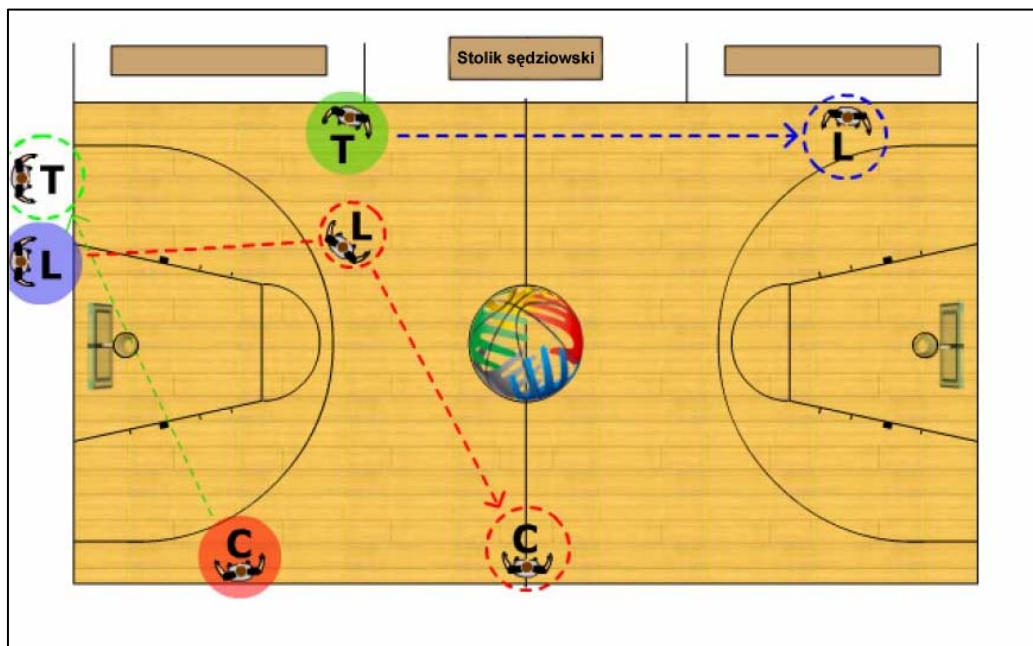
Rysunek 32 Postępujący T odgwiżdża faul obrońcy

- A. Sędzia, który odgwiżdzał faul, sygnalizuje go do stolika sędziowskiego i zajmuje pozycję po stronie przeciwnej.
- B. Sędziowie, którzy nie odgwiżdżali faula, „zamarzają” i obserwują wszystkich zawodników do momentu rozpoczęcia sygnalizacji faula, a następnie przemieszczają się na swoje nowe pozycje ciągle obserwując zawodników.

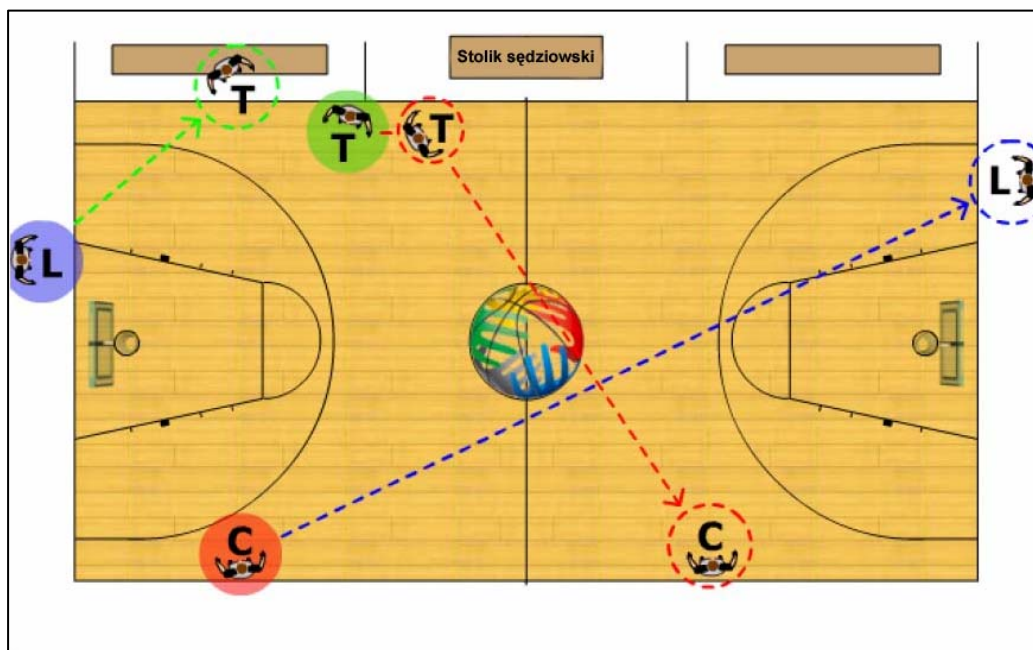
6.3 Zamiana po odgwiżdżaniu faula, gdy piłka zmierza w kierunku nowego pola ataku

Rysunek 33 Center C odgwiżdża faul drużyny posiadającej piłkę

Rysunek 34 Prowadzący L odgwiżdzuje faul drużyny posiadającej piłkę

Rysunek 35 Postępujący T odgwiżdzuje faul drużyny posiadającej piłkę

- A. Sędzia, który odgwiżdzał faul, sygnalizuje go do stolika sędziowskiego i zajmuje pozycję po stronie przeciwnej.
- B. Sędziowie, którzy nie odgwiżdżali faula, „zamarzają” i obserwują wszystkich zawodników do momentu rozpoczęcia sygnalizacji faula, a następnie przemieszczają się na swoje nowe pozycje ciągle obserwując zawodników.

7. Rzuty wolne

7.1 Administracja rzutów wolnych

A. Odpowiedzialność prowadzącego **L** (po stronie przeciwnej):

1. Wchodzi w posiadanie piłki i administruje wszystkie rzuty wolne, sygnalizuje liczbę rzutów do wykonania oraz podaje piłkę kozłem do zawodnika wykonującego rzuty.
2. Obserwuje zawodników zajmujących pozycje wzdłuż pola rzutów wolnych po stronie stolika.
3. Po celnym ostatnim lub jedynym rzucie wolnym, sygnalizuje uruchomienie zegara czasu gry.

B. Odpowiedzialność centra **C** (po stronie stolika):

1. Sygnalizuje liczbę rzutów wolnych.
2. Obserwuje zawodników zajmujących pozycje wzdłuż pola rzutów wolnych po stronie przeciwnej.

C. Odpowiedzialność postępującego **T** (po stronie przeciwnej):

1. Jeśli to konieczne pomaga przy błędach podczas wykonywania rzutów wolnych.

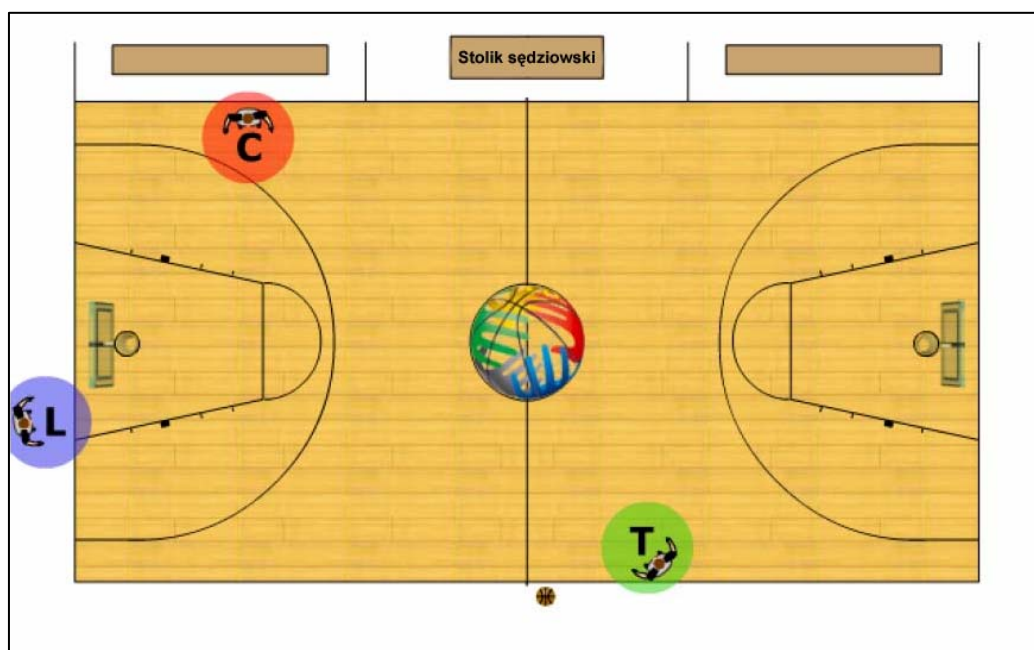
Wszyscy sędziowie czuwają, aby prawidłowy zawodnik wykonał rzuty wolne.

Rysunek 36 Administracja rzutów wolnych

7.2 Administracja kary za faul techniczny, niesportowy i dyskwalifikujący

- A. Sędzia, który odgwizdał faul techniczny, niesportowy lub dyskwalifikujący, sygnalizuje go do stolika sędziowskiego, a następnie staje się nowym centrem **C** (po stronie stolika)
- B. Prowadzący **L** (po stronie przeciwnej) administruje wszystkie rzuty wolne, sygnalizuje liczbę rzutów do wykonania oraz podaje piłkę kozłem do zawodnika wykonującego rzuty.
- C. Podczas wykonywania rzutów wolnych postępujący **T** zajmuje pozycję za przedłużeniem linii środkowej (po stronie przeciwnej).
- D. Po ostatnim lub jedynym rzucie wolnym, prowadzący **L** podaje piłkę do postępującego **T** w celu wprowadzenia jej z przedłużenia linii środkowej.
- E. Center **C** pozostaje na podstawowej pozycji centra.

Rysunek 37 Administracja wprowadzenia piłki z przedłużenia linii środkowej

8. Przerwy na żądanie i zmiany

8.1 Przerwy na żądanie

- A. W odpowiednim momencie sekretarz zasygnalizuje sędziom, swoim sygnałem dźwiękowym, że została zgłoszona prośba o przerwę na żądanie lub zmianę. Wówczas sędzia, który jest najbliższym stolika sędziowskiego, gwiżdże i sygnalizuje przerwę na żądanie lub zmianę.
- B. Sędzia, który przyznał przerwę na żądanie staje się centrem **C** i zajmuje pozycję na linii środkowej na zewnątrz koła środkowego. Pozostali sędziowie zajmują pozycje na przedłużeniu linii rzutów wolnych na zewnątrz półkoli rzutów wolnych. Jeżeli gra będzie wznowiana rzutami wolnymi, to prowadzący **L** trzyma piłkę; jeśli gra będzie wznowiana wprowadzeniem piłki, to sędzia, który odpowiada za linię boczną lub końcową skąd piłka będzie wprowadzana powinien trzymać piłkę.
- C. Po sygnale oznajmującym upływanie pięćdziesięciu (50) sekund, sędziowie upewniają się, że wszyscy zawodnicy powrócili na boisko, a następnie zajmują pozycje do wprowadzenia piłki lub administracji rzutów wolnych.

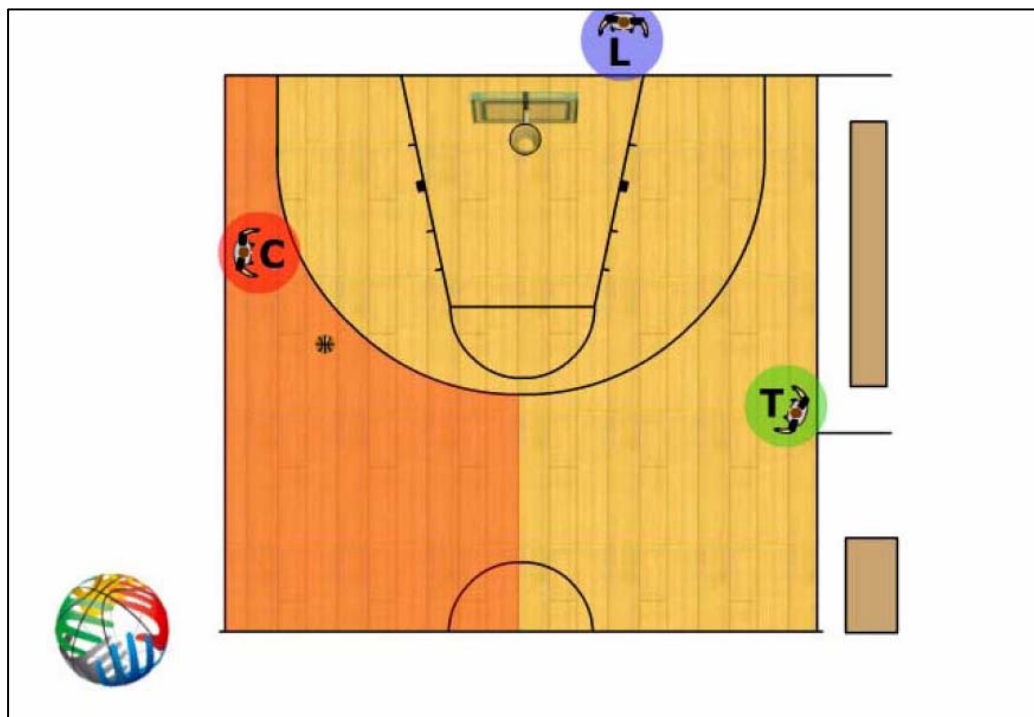
Rysunek 38 Przerwa na żądanie

9. Odpowiedzialność przy próbie rzutu za trzy (3) punkty

- A. W sytuacji, kiedy przewidywana jest próba rzutu za trzy (3) punkty, sędziowie powinni dostosować swoje pozycje tak, aby poprawnie ocenić tę próbę.
- B. Jeśli zawodnik wykonuje próbę rzutu za trzy (3) punkty, to sędzia, w którego strefie odpowiedzialności zawodnik się znajduje, sygnalizuje tę próbę przez podniesienie w górę ręki z trzema (3) wyprostowanymi palcami.
- C. Jeśli rzut za trzy (3) punkty jest celny, to sędzia odpowiedzialny za zaliczenie punktów podniesie w górę obie ręce z trzema (3) wyprostowanymi palcami.
- D. Jeśli postępujący **T** sygnalizuje celny rzut za trzy (3) punkty, to center **C** musi również powtórzyć ten sygnał. Podobnie w sytuacji, kiedy center **C** sygnalizuje celny rzut za trzy (3) punkty, postępujący **T** musi po nim powtórzyć ten sygnał.
- E. Po obu stronach osi boiska, od przedłużenia linii rzutów wolnych do wierzchołka półkola rzutów wolnych, postępujący **T** i center **C** wspólnie odpowiadają za próby rzutów za trzy (3) punkty.
- F. Prowadzący **L** będzie odpowiedzialny za pomoc przy próbie rzutu za trzy (3) punkty, podczas gdy piłka przemieszcza się z pola obrony na pole ataku (w szybkim ataku), kiedy center **C** i postępujący **T** nie są w stanie zająć pozycji do oceny tej próby.
- G. Podczas sygnalizacji sędziom nie wolno odwracać się tyłem do zawodników i boiska. Sędziowie muszą przewidywać możliwość szybkiego ataku zaraz po udanej próbie rzutu za trzy (3) punkty i muszą być gotowi do obserwacji i oceny gry w takiej sytuacji.

Rysunek 39 Strefy odpowiedzialności przy rzucie za trzy punkty

Rysunek 40 Strefy odpowiedzialności przy rzucie za trzy punkty